

Αλ. Κοσμόπουλου, Ψυχολογία και Οδηγητική της Παιδικής και Νεανικής Ηλικίας, Πάτρα 1980, σελ. 65-68

α) 3.3 Ο ΕΦΗΒΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΓΟΝΕΙΣ ΤΟΥ

Έχει ήδη λεχθεί πως οι σχέσεις γονέων και παιδιών κατά την περίοδο αυτή χαρακτηρίζονται από μια κατάσταση αμοιβαίας δυσπροσαρμοστίας. Η ηλικία, αλλά και οι εποχικές αντιλήψεις, έχουν μεγαλώσει το «χάσμα των γενεών». Ποια είναι τα αίτια που δημιουργούν την κατάσταση αυτή; Ας δούμε πρώτα εκείνα που αφορούν στους γονείς και ύστερα εκείνα που αφορούν στους εφήβους.

Οι γονείς τότε εννοούν να βλέπουν τους εφήβους, γιους ή κόρες υψηλόκορμους πλέον, σαν μικρά παιδιά (ιδίως οι μητέρες) και τότε σαν ήδη ώριμους. Επομένως —φέρονται αντίστοιχα, δηλαδή συγκεχυμένα. Μερικοί γονείς βλέπουν τα παιδιά τους αινιγματικά και γι' αυτό κρίνουν σοφό να μην επεμβαίνουν καθόλου, μέχρι να περάσει η περίοδος αυτή.

Οι γονείς φέρονται έτσι, είτε γιατί δε διαθέτουν στη συμπεριφορά τους ψυχολογική πλαστικότητα και ευκινησία και συγχρόνως θεωρούν πιο βολικό να φέρονται πάντα με τον ίδιο τρόπο, είτε γιατί τα φερσίματα των εφήβων τους τότε είναι φερσίματα παιδιών και τότε μεγάλων.

Οι έφηβοι από την πλευρά τους αλλάζουν (τουλάχιστον) συμπεριφορά απέναντι στους γονείς. Το πνεύμα τους, ικανό πλέον για κριτική, διέλυσε τη μαγική νεφέλη της γονεϊκής τελειότητας, που χρειαζόταν η παιδική ψυχολογία και, τώρα, κριτικάρει τη συμπεριφορά των γονιών τους. Δείχνουν πως η εξουσία των γονιών τους είναι δυσβάστακτη και ανεξήγητη, πως όσο και αν δικαιολογήσουν οι γονείς τη συμπεριφορά τους

ή την εκσυγχρονίσουν δεν μπορούν να μη θεωρούνται περιοριστικοί. Κατηγορούν ακόμη τους γονείς για την έλλειψη κατανοητικής δυνατότητας προς αυτούς, για νοοτροπία ξεπερασμένη, συντηρητική, μικρο-αστική. Δε βλέπουν πλέον σ' αυτούς, ιδίως στους πατέρες τους, παρά τους «συμβιβασμένους», με λύτρα την επιβίωση της οικογένειας. Μάλιστα μερικοί ντρέπονται για τους γονείς τους ή και διακόπτουν σχέσεις μαζί τους για τους λόγους αυτούς.

Βέβαια, πρέπει να τονιστεί πως δε βλέπουν όλοι οι έφηβοι έτσι τους γονείς τους. Το περιβάλλον και οι συνθήκες ζωής της οικογένειας, η μόρφωση γονέων και παιδιών, η εποχή, θα δώσουν αναμφισβήτητα τον ειδικό τόνο και το χρωματισμό αυτών των αντιδράσεων.

Υπάρχει όμως ακόμη και μια τρίτη πηγή ακατανοησίας. Είναι ο εξελισσόμενος, ο ρευστός χαρακτήρας της ίδιας της εφηβείας, που δίνει στους εφήβους μια διαφορετική εικόνα για τον εαυτό τους, όχι μόνο από αυτήν που έχουμε εμείς γι' αυτούς, αλλά και από εκείνη, που οι ίδιοι έχουν προς τον εαυτό τους.

Στην περίοδο αυτή παρουσιάζεται η ικανότητα του ανθρώπου να σκέπτεται και ν' αναλύει τον εαυτό του, ικανότητα που, όταν δεν καταπονεί το άτομο, μπορεί ν' αποβεί πηγή μέγιστης δημιουργικότητας. Αυτή όμως η ικανότητα αυξάνει το αίσθημα της διαφοράς που υπάρχει ανάμεσα στους γονείς και στα παιδιά, ανάμεσα στους εφήβους και στο μη εφηβικό σύμπαν, γενικότερα. Αισθάνονται ακόμη διαφορετικοί μ' ό,τι οι ίδιοι ήσαν μέχρι Χθες.

Κυρίως όμως διαφοροποιούνται και αξιολογικά από τους γονείς αλλά και από τον κόσμο γενικά των ενηλίκων. Εδώ είναι οι συναισθηματικές βάσεις

του λεγόμενου «νεανικού πολιτισμού», σημαντικού φαινομένου της εποχής μας. Η συλλογική αυτή διαφοροποίηση των δύο κόσμων επιδρά αναπόφευκτα στις σχέσεις με τους γονείς, στην οικογενειακή ζωή, που δέχεται πάντοτε τον απόηχο των επιτυχιών ή αποτυχιών που οι έφηβοι δοκιμάζουν κατά την κοινωνικοποίηση τους.

Πώς αντιδρούν στις καταστάσεις αυτές οι γονείς;

Βέβαια, το αίσθημα μιας παντοδύναμης αγωγής που φαίνεται να υπάρχει, όταν τα παιδιά είναι μικρά, τώρα έχει εκλείψει. Τουλάχιστον δε φαίνεται να επηρεάζονται τα παιδιά στην περίοδο αυτή τόσο από την οικογενειακή, όσο από την εξω-οικογενειακή αγωγή. Αλλά και η οικογενειακή αγωγή άλλαξε μορφή. Αλλοίμονο, αν οι γονείς δε διακρίνουν την ανάγκη χρονικής ποικιλίας και προσαρμογής στην ατομικότητα κάθε παιδιού.

Οι γονείς εφήβων πέρα από τους βασικούς και μόνιμους ρόλους τους (για την ασφάλεια, συντήρηση και ανατροφή των παιδιών, καθώς και για την εξασφάλιση μιας ατμόσφαιρας ψυχικής υγείας μέσα στο σπίτι) πρέπει να αναλάβουν τώρα ρόλους ειδικούς και περιπτωσιακούς. Η ορθή ή λανθασμένη έκφραση των ρόλων αυτών πηγάζει από δύο βασικές ιδιότητες, που πρέπει να καλύπτουν κάθε πατέρα και κάθε μητέρα. Η πρώτη είναι η ψυχολογική και πνευματική τους ωριμότητα, που εκδηλώνεται με την αποδοχή του συζυγικού και γονεϊκού τους ρόλου και, η δεύτερη, η ψυχική δυνατότητα ευκινησίας στο χώρο και στο χρόνο που ζουν τα παιδιά τους.* Μόνο όταν εξασφαλιστεί η ύπαρξη των ιδιοτήτων αυτών στους γονείς, μπορούμε να ελπίζουμε σε μια επιτυχή άσκηση των ρόλων τους κοντά σε εφήβους. Ειδικότερα, οι φανεροί ρόλοι είναι:

1) Η επέμβαση τους στα μορφωτικά προβλήματα που παρουσιάζονται

στην περίοδο αυτή ιδιαίτερα. Και αυτά δεν είναι εκείνα που σχετίζονται μόνον με τις σπουδές και την επαγγελματική αποκατάσταση τον εφήβου, που θα δούμε αμέσως, αλλά και τα προβλήματα μιας φυσικής αγωγής, μιας αγωγής υγείας του σώματος και του πνεύματος μέσα στη φύση, καθώς και το της ερωτικής αγωγής, που τόσο απασχολεί τους νέους ανθρώπους.

Ιδιαίτερα σήμερα που είμαστε αναγκασμένοι να ζούμε μέσα σε πόλεις, όχι μόνο ξεκομμένοι από τη φύση (με προβληματική την επιβίωση μας σαν ανθρώπινου γένους (Pollution), αλλά και μπολιασμένοι με μια νοοτροπία που εξαρτάται άμεσα από τον τρόπο ζωής σε μεγάλα αστικά κέντρα (με την επικράτηση π.χ., των αξιών του ανταγωνισμού, του κέρδους, με το αγχώδες και για αυτό παράλογο κυνήγι... της ασφάλειας-safety first-) οι γονείς πρέπει να δείξουν περισσότερο ενδιαφέρον για μια φυσική και υγιεινή ζωή των παιδιών τους.

Παρ' ότι επίσης, η ερωτική αγωγή μας απασχόλησε σε ειδική παράγραφο, τονίζουμε ακόμη πως στη στιγμή της προσηβείας, το αργότερο, πρέπει ο γονιός να ενημερώσει σχετικά τα παιδιά του αντίστοιχου με το δικό του φύλου.* Η ενημέρωση αυτή πάνω στις αναστατώσεις, που πρόκειται να συμβούν, αν γίνει έγκαιρα και σωστά, θα προφυλάξει το παιδί από άγχη, αποτυχίες και ανωμαλίες ολόκληρης της προσωπικότητας.

Θα είναι όμως σε θέση οι γονείς ν' ανταποκριθούν στο δύσκολο αυτό ρόλο τους;

Το πρόβλημα αντίθετα των σπουδών και της επαγγελματικής σταδιοδρομίας των παιδιών απασχολεί έντονα, και μερικές φορές

υπερβολικά, τους γονείς. Η βαθμολογία τον τριμήνου γίνεται, συχνά, αφορμή καυγάδων στο σπίτι.

Ο σχολικός και επαγγελματικός προσανατολισμός γίνεται, μερικές φορές, χωρίς προηγούμενη προσπάθεια για εξακρίβωση των κλίσεων και δυνατοτήτων του παιδιού. Είναι εννόητο πόσο αξίζουν τα θέματα αυτά το ενδιαφέρον των γονέων.

Ακόμη αν η δυσκολία των σχέσεων αποκατασταθεί, μπορούν τα παιδιά ν' ανακαλύψουν και άλλους μορφωτικούς τομείς (π.χ. αισθητικής, μουσικής), εφ' όσον οι γονείς τους δείχνουν ενδιαφέρον στους χώρους αυτούς.

— Το τελευταίο τούτο μας φέρνει μπροστά στην επίδραση που ασκούν στα παιδιά το παράδειγμα και οι τρόποι ψυχολογικής στάσης των γονιών απέναντι σε αξίες που ενδιαφέρουν τους εφήβους. Χίλια-δυο παραδείγματα μας πείθουν πως οι γονείς δρουν άλλοτε σαν ερέθισμα ευνοϊκό στην εξέλιξη του παιδιού και άλλοτε σαν ερέθισμα ανασταλτικό. Όμως, οι λεπτομέρειες της καθημερινής συμβίωσης είναι ικανές να δώσουν στον έφηβο αληθινές πληροφορίες για τις πραγματικές προθέσεις των γονιών, μέσα από την οποιαδήποτε «βουβή» συμπεριφορά μας.

Ο βαθμός συνδέσμου του πατέρα και της μητέρας, το ανοιχτό ή κλειστό τους πνεύμα, η κατανοητικότητα τους, ο δυναμισμός τους, διαφαίνονται και επηρεάζουν ανάλογα. Η εμπιστοσύνη στον έφηβο από τους γονείς είναι η παιδαγωγική εκείνη συμπεριφορά που βοηθεί την αυτοβεβαίωση του εφήβου και την ποικιλόμορφη, αλλά θετική, εξέλιξη τον.

Αντίθετα, ανεπιτυχή γονεϊκά πρότυπα, που βασικά οφείλονται σε ψυχολογικές τους ελλείψεις (γονείς αυταρχικοί, γονείς-παιδιά κ.ά.) επιδρούν δυσμενέστατα στην εξέλιξη των εφήβων. Και τούτο γιατί αφ'

ενός μεν χρησιμεύουν στους νέους σαν πρότυπα για ταύτιση, αφ' ετέρου γιατί απ' αυτούς εξαρτάται η δημιουργία ενός ευνοϊκού (ή μη) κλίματος για την πλήρη άνθιση της κοινωνικής προσωπικότητας.

2) Το δυσκολότερο όμως σημείο του ρόλου τους συνίσταται στη διευκόλυνση του Ψυχολογικού αποθλασμού του παιδιού τους.

Για να κατακτήσει ο νέος άνθρωπος την αυτονομία πρέπει ν' αποκοπεί από τους προστάτες του. Και τούτο είναι φοβερά δύσκολο για να γίνει δεκτό από ανώριμους ή κακοτοποθετημένους στο ρόλο τους γονείς.

Ο γονιός οφείλει να διευκολύνει το χωρισμό, που η φύση ετοίμασε για την ώρα τούτη και να δημιουργήσει συγχρόνως νέες σχέσεις. Γι' αυτό, από νωρίς και βαθμιαία θα δώσει στον έφηβο χώρους και δυνατότητες προσωπικής ζωής (π.χ. προσωπική γωνιά ή δωμάτιο). Θ' ανοίξει το σπίτι του στις φιλίες του παιδιού και θα ευνοήσει την ανάπτυξη πρωτοβουλιών.

Διευκολύνει έτσι τη συναισθηματική, πνευματική, ηθική αυτοδυνάμωση του εφήβου, που ο ίδιος θα χρειαστεί σε λίγο, για να τον οδηγήσει στην αυτονομία.**

Συγχρόνως, προκειμένου ν' ανταπεξέλθει στο δύσκολο αυτό ρόλο φροντίζει για το δικό του επανεξοπλισμό (επαναθεμελίωση της ψυχικής του ισορροπίας, αναθεώρηση της προσαρμοστικής του δυνατότητας). Παίρνει θετική στάση απέναντι στις αλλαγές της ζωής και του παιδιού· βρίσκει μέσα του εκείνο που αξίζει να διασωθεί από το χάος και το προσφέρει διαλεκτικά σαν αξιόλογο υποστήριγμα του νέου.

Αν αντίθετα σταθεί αρνητικός στο θέμα αυτό, μπορεί η συμπεριφορά του να ναρκοθετήσει το μέλλον του παιδιού και να μηδενίσει οποιαδήποτε καλή παιδαγωγική προσπάθεια του παρελθόντος.

Βλ. σχετικά Κοσμόπουλου. Α. Ο ρόλος του πατρός εις την ανάπτυξιν της προσωπικότητας του εφήβου, Αθήναι 1972.

* Αν ο γονέας του ίδιου φύλου με το παιδί έχει δυσκολίες επικοινωνίας μαζί του προτιμάται τότε για την ενημέρωση ο γονιός με την περισσότερη άνεση, έστω και αν είναι του αντίθετου φύλου. ** Οι έρευνες του Ο. G Watson (1957) έδειξαν πως τα παιδιά που ζουν σε οικογένειες που δεν έχουν κατανόηση και ελευθερία προς αυτά, και σε αντίθεση με άλλα που ανατράφηκαν σε αυταρχικές οικογένειες ήσαν α) περισσότερο αυτόνομα, ανεξάρτητα και πιο ικανά για ανάληψη πρωτοβουλιών, β) πιο ικανά να αναλάβουν μια διανοητική εργασία κάτω από δύσκολες συνθήκες, γ) πιο λαοφιλή και συνεργατικά με τα άλλα παιδιά, δ) περισσότερο φιλικά προς τους άλλους και ε) περισσότερο αυθόρμητα, πρωτότυπα και δημιουργικά.

β) ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΕ ΤΟΥΣ ΓΟΝΕΙΣ

(Μ. Χουρδάκη, Οικογενειακή Ψυχολογία, εκδ. Γρηγόρη, Αθήνα 1982, σελ. 144-153)

Σήμερα τον έφηβο θα τον δούμε σε μια προσωπική του διάσταση, που νομίζω τη ζείτε πιο πολύ. Είναι η στάση του απέναντι στους γονείς του.

Πώς αισθάνεται ο έφηβος απέναντι στους γονείς του; Πρέπει να πούμε πως δεν αισθάνεται άνετα. Και το θέμα μας είναι γιατί ο έφηβος δεν αισθάνεται άνετα με τους γονείς του και τι είναι αυτό που τον κάνει να εναντιώνεται και να τους έχει πρώτο στόχο. Γιατί πραγματικά το πρώτο δείγμα της εφηβείας είναι η εναντίωση προς τους γονείς, η αντιδικία, η αντίρρηση, ο νεγκατιβισμός (η άρνηση). Η πρώτη σύγκρουση του εφήβου είναι με τους γονείς του. Γιατί τους έχει πιο κοντά. Συνήθως κανείς συγκρούεται μ' αυτόν που έχει πιο κοντά του. Είναι ένας κοντινός, ένας πρόχειρος στόχος οι γονείς κι ο έφηβος κάνει χρήση αυτού. Αλλά βέβαια δεν είναι μόνο αυτό. Είναι και πως ο έφηβος απομακρύνεται από το περιβάλλον το οικογενειακό στο οποίο είχε ενταχθεί. Το παιδί της σχολικής ηλικίας είναι προσαρμοσμένο και ταυτισμένο με το περιβάλλον του, κι όταν έχει ταυτιστεί κανείς με κάτι δεν εναντιώνεται σ' αυτό. Όμως εφηβική ηλικία θα πει, ακριβώς, αποκόλληση από το οικογενειακό

περιβάλλον. Όταν αποκολληθεί κανείς είναι πια θεατής, είναι πιο πέρα, πιο μακριά, κι αρχίζει να κρίνει. Έτσι ο έφηβος, καθώς θέλει να αποκολληθεί, ξεκόβει σιγά-σιγά από το οικογενειακό περιβάλλον, αρχίζει όπως είπαμε να κρίνει τους γονείς, σαν πρώτο στόχο.

Μα είναι και κάποιος άλλος λόγος. Ο έφηβος αισθάνεται πια την ανάγκη να μεγαλώσει και αντιτίθεται στην πρώτη εξουσία των γονέων. Κι αυτή την εξουσία, που την παλεύει ο έφηβος, είναι γεγονός πως την έχουμε πολύ οργανωμένη στα προηγούμενα χρόνια. Ως την ηλικία των 13-14 χρόνων που αρχίζει η κρίση δεν κάνουμε τίποτ' άλλο παρά να έχουμε μονόλογο απέναντι στα παιδιά μας. Δεν τους αναγνωρίζουμε την προσωπικότητα τους, γίνεται αυτό που θέλουμε εμείς, όπως το θέλουμε, η άποψη τους δεν υπάρχει σε διάλογο. Οι κατευθύνσεις είναι δικές μας, οι γραμμές οι δικές μας, ο τρόπος ζωής μας, όλα είναι δικά μας. Όμως τώρα ο έφηβος αισθάνεται την ανάγκη να ανεξαρτοποιηθεί, ν' αποτινάξει την κηδεμονία, και γι' αυτό το λόγο στρέφεται προς τους γονείς. Βέβαια η στάση όλων των εφήβων απέναντι στους γονείς τους δεν είναι η ίδια. Εδώ παίζουν ρόλο πολλά πράγματα: Η προσωπικότητα των γονέων, οι σχέσεις που έχουν με το παιδί τους, η προσωπικότητα του παιδιού, αν είναι αγόρι ή κορίτσι, το νευρικό σύστημα του παιδιού και τέλος το αν έχει φίλους ή περιβάλλον, ώστε ξεκόβοντας από εδώ να είναι έτοιμο να ενταχθεί εκεί ή αν δεν έχει ομάδα ν' ακουμπήσει. Όλα αυτά είναι καθοριστικοί παράγοντες.

Η πρώτη στάση του εφήβου απέναντι στους γονείς του είναι απορριπτική. Δεν τους παραδέχεται. Οι γονείς ήταν ως τότε σε βάθρο, μα τώρα η εκτίμηση, η αγάπη, ο θαυμασμός αρχίζουν λίγο-λίγο να

καταρρέουν. Το βάθρο πάει στην άκρη κι οι γονείς δε γίνονται παραδεχτοί από τον έφηβο, που δείχνει να μην τους εκτιμά. Υπάρχει ακόμη μια δεύτερη στάση του εφήβου απέναντι στους γονείς του: η στάση της ειρωνείας. Συχνά όταν ένα πράγμα θέλει κανείς να το εξουδετερώσει το ειρωνεύεται. Και φυσικά οι έφηβοι, που δεν έχουν τα μέσα ν' αντιμετωπίσουν λογικά τη νέα κατάσταση, την ειρωνεύονται. Οποιοδήποτε ελάττωμα υποτίθεται είχαμε σαν γονείς σωματικό ή όχι (παχείς-αδύνατοι-άσχημοι-πλούσιοι-φτωχοί-τσιγκούνηδες κλπ.), οτιδήποτε μας ενοχλεί, βγαίνει στην επιφάνεια τώρα με τη μορφή της ειρωνείας.

Μια τρίτη στάση είναι η επαναστατική. Επανάσταση συχνά επίμονη, σκληρή. Συχνά εμφανίζεται πιο έντονη σε κατηγορίες γονέων που δε φροντίσανε να συνεννοηθούν με τα παιδιά τους σε μικρότερη ηλικία. Χωρίς αυτό να σημαίνει πως δεν μπορεί να συμβεί και σ' όσους είχαν διάλογο. Η εφηβική ηλικία είναι ανοιχτή προς όλες τις κατευθύνσεις. Μα συνήθως, όπως το έχω δει στην πράξη, η πάνοπλη επανάσταση των εφήβων ενάντια στους γονείς είναι σε περιβάλλοντα όπου δεν είχαν συνεννοηθεί προηγουμένως οι δυο γενιές. Ακόμη σε οικογένειες διαζευγμένων γονέων μπορεί να υπάρξει επανάσταση χωρίς όρια και χωρίς υποχώρηση. Τραβούν οι νέοι εκεί το σχοινί μα και το διαζύγιο των γονέων δεν είναι συχνά παρά ένα τράβηγμα σχοινιού.

Πολλοί γονείς, που δεν είναι προετοιμασμένοι γι' αυτές τις αλλαγές απογοητεύονται, στενοχωριούνται. Είναι οι περιπτώσεις των γονέων που έρχονται στους ειδικούς τελείως αποθαρρυσμένοι πως «έχασαν» το παιδί τους, αποτύχανε στην αγωγή τους, έχασαν το παν. Δεν είναι σωστό. Δεν έχουν άδικο παρά μόνο από την άποψη πως πολλές φορές είναι

βασανιστική η τακτική των εφήβων απέναντι στους γονείς τους. Αν θελήσουμε να δούμε ποια περίοδος είναι πιο βασανιστική για τους γονείς, θα σας έλεγα, όπως δείχνουν οι στατιστικές, πως είναι για τα κορίτσια (προηγούνται στην εφηβεία) από τα 13 ως τα 16, γιατί μετά τα 16 αρχίζουν πια να ωριμάζουν και ξεκινά η συνεργατικότητα, για τ' αγόρια από τα 15 μέχρι τα 18. Που σημαίνει πως οι γονείς όταν έχουν αγόρι και κορίτσι από τα 13 ως τα 19-20 έχουν να περάσουν κουραστική περίοδο ζωής. Πρέπει να προετοιμαστούμε γι' αυτή την «επταετία». Πρέπει όμως να πούμε για παρηγοριά πως αυτή η τεταμένη ατμόσφαιρα δε διαρκεί και τα 7 χρόνια στο ίδιο σχήμα. Υπάρχουν εναλλαγές ως προς την τακτική του παιδιού. Ακόμη εναλλάσσονται και οι γονείς ως προς την επιθετικότητα τον παιδιού. Σ' άλλα στάδια η επιθετικότητα είναι προς τη μητέρα, σ' άλλα στάδια προς τον πατέρα. Καμιά φορά βάλλουν και προς τους δύο μαζί. Αλλοτε διαχωρίζουν τα παιδιά τους δυο γονείς ανάλογα με το φύλο, τις συμπάθειες κι ανάλογα με την κατανόηση που τους δείξαμε.

Το κορίτσι, τον πρώτο καιρό εναντιώνεται στη μητέρα, αλλά αργότερα ταυτίζεται και συχνά γίνονται φιλενάδες. Είναι δυο τακτικές που μπορεί να έχει το κορίτσι προς τη μητέρα του. Συχνά όμως δεν έχουμε και τις δυο αυτές στάσεις από το ίδιο κορίτσι. Μπορεί να είναι φίλη απ' την αρχή με τη μητέρα του ή μπορεί να εναντιωθεί στη μητέρα απ' την αρχή. Εδώ είναι αυτή η *rivalite*, αυτός ο ανταγωνισμός, ιδίως όταν είναι η μητέρα νέα ή πιο καλοφτιαγμένη, πιο κομψή από το κορίτσι. Τότε βλέπουμε να μην ταυτίζονται μητέρα και κόρη μα να εξακολουθούν να περπατάνε στη ζωή τους και αργότερα, στο γάμο τον παιδιού, σε δυο διαφορετικούς δρόμους, γιατί δεν κουβέντιασαν, δε συνεννοήθηκαν.

Εδώ θα δούμε και την ψυχολογία της μητέρας, γιατί δυστυχώς πολλές φορές, μερικές μητέρες, καθώς μεγαλώνουν τα κορίτσια τους τα βλέπουν σαν αντίπαλες. Είπαμε όταν είναι νέα η μητέρα. Μα να μην ξεχνά πως είναι μητέρα κι έχει παιδί. Είναι συχνά φανερή η επιτήδευση της μητέρας ως προς το κορίτσι που βγήκε στην επιφάνεια, μεγάλωσε και την αφήνει στην άκρη. Αυτό όμως θα πει μπαίνουμε στην άκρη για να προχωρήσει το παιδί μας. [...]

Πέρα όμως από τα θέματα αυτά, στα οποία υπάρχουν προστριβές μεταξύ των δύο ομάδων, πέρα από τα ενδογενή που είπαμε, γιατί ο έφηβος μεγαλώνει, γιατί οι γονείς δε δέχονται αυτή την κατάσταση ανεξαρτοποίησης των παιδιών, υπάρχουν και άλλες διάχυτες αφορμές που δίνουν λαβή για τις παρεξηγήσεις και τα τσακώματα μεταξύ των δύο γενιών, ιδίως στην καθημερινή ζωή.

Θα σας αναφέρω μερικές από την πείρα μου, εσείς θα προσθέσετε τις δικές σας απόψεις. Ένα βασικό θέμα είναι τα μαθήματα στο σχολείο.

Συνήθως με την εφηβεία η επίδοση περιορίζεται, ο μαθητής συχνά δεν εξακολουθεί να είναι ο πολύ καλός μαθητής. Αυτά τα έχουμε αναφέρει. Άλλη αφορμή είναι η έξοδος τα βράδια. «Τι ώρα θα γυρίσεις ή γιατί δε γύρισες». Η μητέρα κάθεται και περιμένει και βαριαναστενάζει, και δεν πάει να κοιμηθεί. Εδώ οι στάσεις των δύο γονέων είναι συνήθως διαφορετικές. Ο πατέρας είναι πιο κατηγορηματικός ως προς την ώρα, η μητέρα πιο ελαστική. Έτσι γίνονται κανυγάδες μεταξύ του ανδρόγυνου. Ο ένας κλείνει την πόρτα, κοιμάται, ο άλλος ξεροσταλιάζει περιμένοντας και παριστάνοντας τον ήρωα ή το θύμα. Το ντύσιμο επίσης είναι μια αφορμή. Μερικές φορές τα κορίτσια είναι έξαλλα ντυμένα αλλά και τ'

αγόρια αχτένιστα, με τα παλιωμένα μπλου τζην, κ.ά. Το χάσιμο του χρόνου, η ανοργανωσιά, είναι επίσης κάτι που μας μαραζώνει, λέμε «χαζεύουν» χωρίς να κάνουν τίποτα κι αυτό ενοχλεί πολύ τους γονείς. Κάτι ακόμη είναι τα έξοδα, το χαρτζιλίκι. Τα παιδιά διαρκώς ζητάνε, οι γονείς δε συνεννοούνται στο θέμα αυτό, ο ένας δίνει, ο άλλος όχι, «εγώ μεγάλωσα και λεφτά δεν είδα στα χέρια μου». Η αναφορά βλέπετε στην παιδική μας ηλικία είναι ένας καθοριστικός παράγοντας. Πολλοί γονείς είναι τυραννικοί ή δίνουν χαρτζιλίκι στα παιδιά γιατί εκείνοι το στερήθηκαν ή το αντίθετο: δε δίνουν χρήματα στα παιδιά τους αφού και οι ίδιοι δεν έπαιρναν από τους γονείς τους. Τέλος, όταν μεγαλώσουν λίγο τα παιδιά μας, ένας λόγος επέμβασης μας είναι το φλερτ, η παρέα και γενικά η στενότερη επαφή με το άλλο φύλο. Στην αρχή με την έννοια: πρέπει να έχει παρέα με τ' άλλο φύλο; Είναι της ώρας ή βιάζεται πολύ; (πάντα νωρίς είναι για μας τους γονείς). Έπειτα: είναι κατάλληλο το πρόσωπο που κάνει παρέα το παιδί μας; Είναι αυτό που θέλαμε; Γιατί οι γονείς κάνουν ένα λάθος εδώ και κρίνουν με τη δική τους ψυχολογία του περασμένου καιρού, που έβλεπαν τον κάθε νεαρό σαν γαμπρό, την κάθε κοπέλα σαν νύφη. Ενώ οι σύγχρονοι νέοι δε σκέφτονται έτσι αμέσως, δε βιάζονται.

Αυτά είναι τα σχετικά με την ψυχολογία των γονέων. Τη ζείτε, θα την κουβεντιάσουμε, τώρα κάνουμε συνειδητοποίηση του θέματος. Όπως άλλωστε σ' όλα τα ψυχολογικά φαινόμενα, οι λύσεις δεν υπάρχουν έτοιμες, οι συνταγές δεν υπάρχουν. Το μόνο που υπάρχει είναι η συνειδητοποίηση του θέματος, ο προβληματισμός, η ώριμη αντιμετώπιση.

Σχετικά με τον έφηβο και τη στάση του προς τους γονείς του, αναφέρει χαρακτηριστικά στο βιβλίο του «Εφηβεία» ο M. Debesse.. «Υπάρχει τέλος πάντων τρόπος συμφιλίωσης των εφήβων με τους γονείς τους; Ναι, υπάρχει ένας τρόπος για να μας ακούσει ο έφηβος ώστε να αποφύγουμε το πείσμα, την εναντίωση, την εξέγερση. Πρώτα-πρώτα πρέπει να βρούμε νέα μέθοδο συνεννόησης. Η φωνή της προσταγής που γίνεται αποδεκτή στην παιδική ηλικία, η βαριά κατηγορηματική μας φωνή δε γίνεται πια αποδεκτή. Προκαλεί την άρνηση. Και τώρα τι χρειάζεται; Μια φωνή με σταθερότητα, γεμάτη εμπιστοσύνη, συμβουλή, χωρίς θυμό, χωρίς εριστικότητα, χωρίς ταπείνωση». Και παρακάτω: «αν ο γιατρός ζητούσε από τους γονείς, για την υγεία του εφήβου σας, θα είσαστε ασφαλώς έτοιμοι να κάνετε μεγάλες θυσίες. Γιατί η προσπάθεια αυτή, πάνω στον εαυτό σας είναι αδύνατη, πολύ δύσκολη, όταν αναφέρεται στην ψυχική του υγεία;».

Ο ίδιος ο Maurice Debesse, καθηγητής της Ψυχολογίας στη Σορβόνη, λέει στην «Κρίση της νεανικής πρωτοτυπίας» (έχει μεταφραστεί και στα ελληνικά) τα παρακάτω: «Κι αν στα μάτια των εφήβων μας δεν είμαστε οι ιδανικοί γονείς, που υπήρξαμε μέχρι χθες, ας μην απογοητευτούμε. Δικό μας είναι το καθήκον να γίνουμε και πάλι και θα το επιτύχουμε αν καταβάλλουμε προσπάθεια για νέα προσαρμογή σχέσεων που απαιτούν οι νέοι από μας. Με τον τρόπο αυτό οι επιδράσεις στην εφηβική ηλικία διασταυρώνονται από τους γονείς προς τον έφηβο κι από τον έφηβο προς τους γονείς, για να θεμελιώσουν ένα οικοδόμημα σχέσεων ανάμεσα τους, διαφορετικό βέβαια από το προηγούμενο, μα πιο πλατύ, πιο γερό, πιο πανανθρώπινο...».